

НАЦИСТСЬКИЙ ОКУПАЦІЙНИЙ РЕЖИМ НА ТЕРИТОРІЇ СРСР В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Ще до нападу на СРСР, у травні 1940 р., керівництво фашистської Німеччини розпочало підготовку плану підкорення народів Східної Європи, який дістав назву «Ост». Відповідно до цього страхітливого плану передбачалось ліквідувати СРСР як єдине ціле, поголовно знищити або виселити значну частину населення Польщі і західних областей Радянського Союзу. Планувалось онімечити естонців і латишів, побавивши їх рідної мови і культури. Литовці повинні були розділити долю слов'янських народів. Землі, що вивільнились, передбачалось заселити німцями і після колонізації включити до складу великого рейху. Лише в Україні на 1942 р. у 486 українських селах проживало 45 тис. німецьких колоністів. У липні 1942 р. Гітлер переносить свій генеральний штаб із Гастенбурга (Східна Пруссія) в околиці Вінниці. У зв'язку з цим у грудні 1942 р. після виселення місцевого населення територія 500 кв. км., що охоплювала частину Вінницької та Житомирської областей, було створено «Німецьку переселенську округу Хегевальд», у якій проживало 9 тис. осіб. До початку виселення на окупованих територіях ставилось завдання знищити 30 млн. росіян, 5–6 млн. євреїв [1, с. 324].

Установлюючи на радянській землі «новий порядок», фашистське керівництво діяло на порушення прийнятих міжнародних конвенцій. З фашистських солдатів та офіцерів знімалась усяка відповідальність за будь-які злочини. За своєю жорстокістю і не людяністю план «Ост» не мав собі рівних. З цинічною педантичністю фашисти впроваджували його в життя.

Окуповані радянські землі було розчленовано на окремі частини й поділено на два рейхскомісаріати – «Остланд» й «Україна». Рейхскомісаріат «Україна» очолив Еріх Кох, якого в Третньому рейху називали «другим Сталіним», його центром стало місто Рівне. Із своїх пособників гітлерівська адміністрація створювала місцеві органи влади, призначала старост, формувала «допоміжну» поліцію [2, с. 465].

Діяла детально розроблена програма пограбування СРСР: спеціальні господарські інспекції реквізували продовольство, цінності, ресурси. У Німеччину на примусові роботи вивозилась молодь. Фактично в рабство було відправлено майже 5 млн. чоловік.

Каралось буквально все: відмова від роботи, поширення чуток, пересування в нічний час, забій худоби без відома окупаційних властей.

Окупанти використовували як нові так і усталені структури господарювання. У Прибалтиці і західних областях України й Білорусії вони ліквідували колгоспи їх було перейменовано у «виробничі громади»,

в яких призначали старост. Ця система, на думку окупантів, давала змогу найефективніше викачувати продовольство для Німеччини.

На зайнятих територіях фашисти створювали табори смерті і концтабори, тисячі в'язниць і гетто. Лише на території України нацисти створили 50 гетто і понад 180 великих концтаборів. Велися звірячі розправи з місцевим населенням. Тільки за кілька місяців окупації гітлерівці замордували близько одного мільйона євреїв. В Києві у Бабиному Яру розстріляли 195 тис. осіб, у Рівному – 99 тис. [2, с. 1467].

Методично знищувались радянські військовополонені. У перші шість місяців війни до полону потрапили мільйони червоноармійців. Фашисти позганяли полонених в оточені колючим дротом табори, де вони вмирали від голоду, холоду, хвороб. Нерідко їх страчували. Як наслідок, з 5,8 млн. радянських полонених, що потрапили до рук німців, загинуло близько 3,3 млн., ї них майже 1,3 млн. українців. За спеціальним наказом фашистського командування підлягали поголовному знищенню політпрацівники, комуністи, комсомольці і радянські активісти [3, с. 309].

Деяка частина військовополонених, не витримавши випробувань, опинилась на німецькій службі, в частинах власовської РВА. Гітлерівці розробили чітку систему вербування власовців. Спочатку радянських людей тримали на межі фізичного і морального знищення, потім записували на спец роботи, де краще годували. Учасник війни згадує: «Військовополонений поправлявся, наїдався, переставав пухнути від голоду і працював, і вже сподівався жити... Під тиском і з надією перебігти до своїх багато хто одягав форму РВА. Вони ще не знали, куди заведе їх цей шлях» [3, с. 311].

Та не всі воїни здавались, вони намагались продовжувати боротьбу. З полону втекло 450 тис. радянських військовополонених. Наприкінці 1942 р. фашисти організували зустріч Власова з полоненими радянськими генералами. Всі вони відмовилися стати зрадниками. Генерал-майор Понеделін (колишній командир 12-ї армії) у відповідь на пропозицію Власова плюнув у нього. Генерал-лейтенант Лукін просто відвернувся і передав через німецького офіцера, що вважає за краще залишитись у таборі військовополонених. Відкинули пропозицію колишній командуючий 5-ю армією Потапов, генерал-лейтенант Карбишев, генерал-майор Крилов та інші [1, с. 330].

Отже, на окупованих територіях німці здійснювали терор проти мирного населення, концтабори стали таборами смерті, людей молодого віку відправляли а роботу в Німеччину. Всього було вивезено з окупованих районів СРСР 5 млн. чоловік. Мало місце вивезення в Німеччину сировини, зерна, пам'яток культури і навіть ґрунту. Під час окупації в Прибалтиці, Білорусії і на Україні незначна кількість людей перейшла на сторону окупантів.

Список використаних джерел:

1. Верт Н. История Советского государства: Пер. с фр. – 3-е испр. изд. – М.: Издательство «Весь мир», 2006. – 560 с.
2. Бойко О. Д. Історія України: навч. посіб., 3-тє вид. – К.: Академвидав, 2008. – 656 с.
3. Коріненко П. С. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945). – Тернопіль: АСТОН, 2002. – 368 с.